

Szemes Péter

Történelem közelnézetben

Mezey Katalin *Ismernek téged* című kötetéről

Több mint egy évtizeddel *A kidöntött kerítést* (2003) követően, új prózakötettel jelentkezett Mezey Katalin. A Magyar Napló Kiadó gondozásában megjelent *Ismernek téged* a 2000-es évek elejétől a legutóbbi időszakig (2001-2013) született elbeszéléseket foglalja magában, s ekként elődje folytatásaként, továbbírásaként is értelmezhető. A kötet korpuszát képező két novellaciklus és egy kisregény közül előbbi két egységet lehet együttesen, egyfajta fejlődés- vagy érestörténetként, a gyermeki illúziók elvesztésének bemutatásaként is vizsgálni, utóbbiban azonban – noha a nagy felismerés (miként működik a rendszer) és a különböző személyes (szerelmi, munkatársi) kapcsolatok itt is fokozatosan bomlanak ki – a hős jelleme (életkorából is adódóan) kiforrottabb, nem megy át lényegi változáson. Egyéni sors és a történelem viszonyát tekintve: míg a két novellaciklusban a II. világháború, a „rég világ” szétesése, a kommunista rendszer kiépülése és a diktatúra éve, egészen 56-ig és a megtorlásig, egyaránt megjelennek és természetesen hatnak a hősre, addig a 60-as években játszódó kisregény inkább a belső folyamatokra, a lélek finomabb rezdüléseire helyezi a hangsúlyt, az én egyetlen nagy traumája a prágai tavasz (nem közvetlenül megtapasztalt) elfojtása kapcsán az „emberarcú szocializmus” lehetetlenségének belátása. Tükrözik mindezt a három nagyobb szakasz találó címei is: *A kidöntött kerítés* és az *Ég a város* közvetlen cselekvésre utal, az *Ismernek téged* pedig az emberek közötti történésekre fókuszál, mintegy előrevetítve, jelezve persze a szocializmusban a személy dologiasulását, ez esetben a megfigyelés tárgyává, „kartoték-adattá” válását, pontosabban annak lehetőségét. S az egységes, mozaik-regényként való értelmezés ellen hat (a mozaikszerűség persze stimmel) az is, hogy a novellaciklu-

sok és a kisregény hőse eltér (Zsuzsika, illetve Éva), az életkori, világnézeti (ennek talán legfontosabb eleme az 56-hoz való viszony) és egyéb átfedések ellenére különböző személyes történelemmel rendelkeznek (Zsuzsikának bátyja van, Lacika, apja kertészettel foglalkozik, Évának nővére van, apja sofőr volt, majd autószerelő lett, stb.) – a két alteregót így kizárólag a szerzői referencialitás kapcsolja össze. A kötet írásait pedig épp ez hozza közös nevezőre: hogy a történetek mindegyike Mezey Katalin személyes története, így vagy úgy személyes sorsához kötődik, bennük tehát egy formálódó önéletírás fejezetei is körvonalazód(hat)nak, mely az örök emberi értékek felmutatása mellett a „rég világból” is menti, ami mentésre érdemes. S a jól megválasztott fedélábrázolás – Oláh Mátyás László munkája – ugyancsak ezt az üzenetet közvetíti: *A Júlia utcai óriás*, Sándor bácsi a hátán viszi biztonságba a szocialista hatalom által lebontani kívánt épület falát, mielőtt „azok” összetörnék.

Az ide vezető folyamatból, a polgári Magyarországra és a családi idill felbomlásáról villant fel képeket a nyitóegység, *A kidöntött kerítés*. Hőse, a kis Zsuzsi előbb világba-vetettséget (és ezzel együtt létének bizonyosságát) tapasztalja meg (*Vagyok*), majd beteg nagypapa halála kapcsán a hiányt, a tehetetlenséget és „mellőzöttséget” (*A temetés*), hogy aztán kisebb kellemetlenségek után (*A sörcsapolás napja*) bekövetkezzen az igazi baj: villamoson maradt bátyja elvesztése (*Villamoskaland*). Ez a *baj*, az idős és beteg nagypapa halálával szemben kiszámíthatatlanul, *váratlanul megjelenő Rossz* és az egyén, a (szűkebb és tágabb) közösség vele szembeni *tehetetlenségének* tudata hatja át, sőt bizonyos tekintetben szervezi a két novellaciklus szövegeit. Így ír erről a szerző az első cikluson belüli

kisebb egység címét is kölcsönző, említett *Villamoskaland* zárlatában: „Úgy érzem, soha többet nem kerül meg a bátyám. Bekövetkezett a 'baj', amiről annyit hallottam már, megtörtént, amitől mindig mindenki féltett bennünket. Ha tudnám, mi az, azt mondanám, hogy 'déja-vu' érzésem van. Így csak az dobol bennem, hogy megtörtént, megtörtént, mi lesz most, mi lesz most?” S ugyan a kisfiú néhány ismeretlenül töltött óra után hazajut (*Öt felderítetlen óra*) és szükségének termékét is magával viszi, a „baj” további, még komolyabb „bajok” elindítója lesz, mintha egy újabb érmét dobta volna a Rossz gépezetébe. (E történet fonalának legombolyítása, két, a kötetegész felépítése szempontjából fontos dolgot is megmutat, előrevetít egyébként. Egyfelől a szerző különleges narrációs technikáját, mely teljességében a kisregényben élvezhető: hogy az egyik szöveg mellékalakját egy másik hőségé avatja és így nemcsak jelentősebb szereplői – tetteiket, döntéseiket is indokló – saját történetét tárja fel, de sokszor adott események, történések is az ezekből nyert együttes információ által válnak nyilvánvalóvá, érthetővé. Másrészt, hogy látszólag kevésbé lényeges motívumok is bizonyos többletjelentést nyernek visszatérésük, az alakok sorsbeli párhuzamai által. Erre legjobb példa Lacika itteni néhány órás eltűnése és az édesapa hadifogsága (*A kecske*), akiről éppúgy nem tud családja, és aki éppúgy nem tud családjáról, mint a fia (a különbség annyi, hogy az apa sorsa nem marad ismeretlen, hanem feltárul a novellában), vagy a hazavitt kaki és a hazavitt, ugyancsak (bár gyermekkorában az apának) kellemetlenséget okozó tört üveg (*A vízbe dobott üveg-cserép*) megfelelése.) A következő lépcsőben a „baj” a családhoz kapcsolódó kedves embereket és kedves dolgokat is eléri, mégpedig úgy, hogy a jónak előbb az ellenpólusát is felmutatja: az apa barátjával, Asbóth Józseffel, akinek a háború tönkretette sportkarrierjét, éles ellentétben áll a szülőknek antipatikus Somfai Laci bácsi, aki a német csapat tagjaként lett olimpiai bajnok (*Találkozás az első, nagy, magyar teniszbajnokkal*), az ugyancsak kiváló sportoló, a disszidált Aladár bácsi által náluk hagyott „nagy motort” használatokor a hasonlóval rendelkező rendőrök veszik üldözőbe (*Az őrangyal csípése*), majd jelképes helyen, éppen a szovjet laktanya előtt mondja fel a szolgálatot (*Az elromlott motor*), a már az *Ég a város* ciklusbeli *A mosógépben* pedig a mosóteknőt felváltó, ugyancsak kivándorolt ismerősöktől ajándékba kapott luxuscikk a kamaszlány első megveréséhez is kötődik. Utóbbiban ráadásul a

hibázót rendreutasító apa ütlegei összekapcsolódnak a mindig tiszta ruhájú férfi szennyos ingeinek szagával és így emberivé oldja az *Apu* (a munkások előtti orrfújás ellenére) talán túlságosan idealizáltan megrajzolt képét (tisztá felnőtt-piszkos gyerekek). Jellegzetes az is, hogy a család egzisztenciájának lerombolása akkor veszi kezdetét, mikor nincs a közelben felelős felnőtt tag, így a végzést hozó három férfi kerítésdöntése – a privát szféra, a magántulajdon felszámolása –, a két gyermek és a beosztott kertész előtt, még esetlenebbé teszi a hatalom birtokosait képviselők erőfitogtatását (*A kidöntött kerítés*). Inkább kamaszos csínytet idéző gesztusuknak (ráadásul hárman kellett a művelet elvégzéséhez) találó ellenpontja *A Júlia utcai óriás* hőségé, a hatalmas termetű Sándor bácsié (egy igazi férfié), aki a hátának támasztva egyedül viszi a bontásra kárhözott ház falát. Még tovább erősíti a kontrasztot, hogy az addig általa vezetett faiskolába egy szabósegédet neveztek ki igazgatónak. Sándor bácsi persze egy sarkosabb példa és – ami különösen kiemeli a rendszer embertelenségét – Mezey Katalin az ő, kisebb mértékben az apa és apa néhány (egy-két ecsetvonással megfestett) barátja kivételével nem idealizálja szereplőit, a retorziók így teljesen hétköznapi embereket, Arisztotelész szavaival: „hözánk hasonlókat” érnek, ami azt mutatja, hogy ami velük megtörtént, az országban szinte bárkivel megtörténhetett. A kommunista megfélemlítési módoknak, a rendszer kedvelt eszközeinek pedig széles palettáját vonultatja fel: a rendőri végzéstől (*Az őrangyal csípése*) a csengőfrászson és a fenyegető szovjet jelenléten (*Az elromlott motor*) át a jelzett erőszakos államosításig (*A kidöntött kerítés*, *A Júlia utcai óriás*). Nem véletlen, hogy aki tehette, értékei hátrahagyásával menekült (mint az *Édesapám nagy motorja* Aladár bácsija, a „sokszoros vitorlázóbajnok, autóversenyző és motoros, az ország egyik legnagyobb büszkesége”), az itthon maradt „megalázottakon és megszorítottakon” pedig a teljes kétségbeesés és félelem lett úrrá. A felnőttek esetében jól példázza ezt *A Júlia utcai óriás* részlete:

„– Még annak is örülni kell, hogy nem zárnak börtönbe minket.

– El kell mennem akár segédmunkásnak is. Hat háborús esztendő, másfél év hadifogság... – Apu nagyon halkan, szinte csak magának beszélt. – Már úgy tűnt, hogy egyenesbe jövünk, és most... Kezdek megint mindent legelőlről.

– Én már öreg vagyok. Nyugdíjat nem kap a maszek,

még jó, ha ki nem telepítenek. De hát csukjanak le, deportáljanak, küldjenek Szibériába! Mi jöhet még?”,

míg a gyermeket illetően Az *elromlott motor* zárata:

„Megyek fel az emeletre. Úgy érzem magam, mintha valami rosszat csináltam volna. Lehet, hogy még ma éjszaka megtalálnak a rendőrök. Szinte látom őket, ahogy benyomulnak a nagyszobába. Mintha előlük menekülnék fel a lépcsőn.”.

A második ciklus, az *Ég a város* még tovább megy. A *Nagyanyámban* elevenné varázsolt régi fényképekről kiderül, hogy készítésük óta az egykori nagycsalád tagjai mind meghaltak vagy külhonba szakadtak – így a biztos megélhetést elvesztő Zsuzsikáék ráadásul itt-hon senkire sem számíthattak. Ezt a helyzetet próbálja oldani a *Három kísérlet*, melyben három lámpavillanásnyira felmerül a másik, jobb élet lehetősége. Ám végül mind a 45 nyarán Svájcba, mind 48-ban az osztrák határon át, mind 57-ben szintén a Helvéciában élő rokonokhoz tervezett kijutási törekvés meghiúsult, a *Keresztút* című novella a kitelepített, a szovjet hadifogságból talán hazajutott rokonainak üzeni akaró sváb asszony megidézésével éppen a hiányt, a szeretettől távoli magányt – így a számukra rendelt sorsot is jelképezi. S ugyanez jelenik meg az apa háború utáni hazatérésének történetében, *A kecskében*, az *Apu* és a *Villamoskaland* többi darabjának „előzetesében”, ahol – fordított módon – a fogságból hazatérő családfő nem tudja, hogy várja-e otthon valaki. Ahogy az általa elsőként megpillantott állat itt az élet, a megmaradás szimbóluma lesz, éppúgy válik – kevésbé explicit módon – az újrakezdés ígéretének jelképévé *A kidöntött kerítésben*, ahol az ártó, romboló szándékkal érkezőket fogadja először mekegésük. (Érdemes figyelni az ilyen apró, ám kiváló érzékkel szövegbe szőtt motívumokra ebben a szerteágazó prózaműben.) De – folytatva az „új világ” egyént és közösséget fenyegető eszköztára elemeinek sorát – a kitelepítés mellett feltűnik az összefogdosottak Szibériába hurcolása (*A kecske*) és a szervezési próba (*Három kísérlet*) is, a megváltozott osztályhelyzetet pedig (*A Júlia utcai óriás* faiskola-igazgatóvá lett szabósegédéhez hasonlóan) jól szemlélteti a lakáskiutalásokban megnyilvánuló elv: az osztályelenségként egy alföldi tanya istállójába telepítettek házáat ávós házaspár kapja meg (a volt hadifogoly férjben és a keletről hozott asszonyban nem nehéz a Rákosi-áthallást felfedezni) és talán a tanya egykori birtokosai, a kulákká minősítés elől gyári munkásnak szökött parasztember – aki most az „uralkodó osztály”

tagja – és családja költözhet be az emeletes ház ablak-talan, fűtés és víz nélküli garázsába (*Osztályhelyzet*). Mindez oda vezetett, hogy felemelte végre fejét a nemzet jobbik része és kitört a forradalom – amit a szerző így jellemez (*Három kísérlet*):

„– Ez egy erkölcsileg kifogástalan forradalom – mondták anyámék. – Szegény az ország, de nem az anyagiakért, hanem a függetlenségünkért harcolunk! Azok lázadtak fel, akiket becsaptak, akiktől mindenüket elvették, akiket megaláztak.

Büszkék voltunk a forradalmárookra. A magyar forradalmár ilyen. Ilyennek akartuk. Hősnek. Hiszen mi voltunk ő.

– Ez az áldozatok forradalma!

Az volt valóban.”.

Hőse (és saját) 56-ját egyetlen elbeszélés, az *Ég a város* mutatja be, a tartalmi sűrítés azonban ez esetben jobb választás, mintha több írást, akár egész kisebb egységet szentelt volna e tárgynak Mezey Katalin. Közvetlen eseményeknek nem is lehetünk tanúi, azokat vagy a harci cselekvések eredményeiből, vagy közvetve, mások tapasztalatai és a rádió útján ismerjük meg – akárcsak Shakespeare drámáiban a csaták lefolyását. Előbb megbetegedő bátyja említi, hogy gimnáziumukat kivezényelték a Bem térre, aztán a hazatérő szülei hozzák a pesti harcok hírért, majd a városba motorozó apja és fivére beszélnek az ott látottakról, végül, mikor a lány maga is mehetne, a hajnalban bevonuló szovjetek hadizaja, illetve a lövések hangjai és Nagy Imre beszéde teszi ezt lehetetlenné. Már csak a pusztítás – a forradalom leverésének, ugyanakkor tovább izzó lángjának szimbóluma –, az égő Vár(beli levéltár) látványa marad számára személyes „élményként”. A szövegben egy másik nézőpont is megjelenik: az eseményekben ugyancsak kevésbé részes hitoktatóé, Pista bácsié. A korábbi internált kispap éppen az ávós „Ernö atya” által tartott lelkigyakorlaton vett részt, mikor az utcán megindul a Rádióhoz tartó tömeg, melyhez társai szinte kivétel nélkül csatlakoznak. Jellemző, hogy míg a bujtatott politikai nevelés alanyai az ablakon át szökdösnek, a „lelkivezető” válogatott szitkokkal szidja, ökölrel és pisztollyal fenyegeti őket, Pista bácsi pedig a forradalmárokért imádkozik. Később aztán, mikor találkozik a menekülőkkel, akikbe mentőautókból lőttek bele a belügyesek, úgy dönt, hogy Bécsbe megy, ám az ottani gyűjtőtábor helyett (ami az internálótáborra emlékezteti), mégis inkább hazatér és végül hangszerjavítóként helyezkedik el. Ahogy a világháborút köve-

tően, a forradalom után is – bár nehezen – megindult, ment tovább az élet, mégis „Új időszámítás kezdődött mindannyiunk számára ötvenhét tavaszán.” – írja a szerző (*A mosógép*).

Az *Ismernek téged* kisregény a novellaciklusokhoz hasonlóan mozaikokból épül fel, ezekből bontakozik ki a hős, Éva és a hozzá kapcsolódó néhány fontosabb szereplő (a férje, Gyurka, munkatársai: Sováki Endre /Bandi bácsi/ és Karolcsák Péter, illetve a főnök asszony, Gödrösné) viszonyrendszere. A 60-as évek második felében játszódó rövid történetek helyszíne a fiktív megyeszékhely, Rezesbánya, valamint a közeli nagyobb (Borvár) és kisebb (Sajkos) település. Kínálna magát a helyek Tatabányával és környékével való azonosítása, hiszen a szerző évekig dolgozott ott és a szerzett élmények több írásába beépültek, azonban a jelentős bányászérettel rendelkező és a csehszlovák határ közelében lévő megyeközpont – a valóságvonatkozások ellenére – kitalált hely, amit az is igazol, hogy büszkesége, a(z ilyen néven a valóságban nem létező) Kossuth-díjas vjvár Pécs és Tatabánya mellett említi meg a teljesítményversenyre potenciálisan nevezők között (*Suhada Lajos*).

Ahogy *A kidöntött kerítés* egység esetében, itt is a főalaknak, Évának szenteli a szerző az első mozaikdarabot. Az *Éva* és a záró *A rózsás törülköző* közötti íven feszíti ki a szerző az ő Rezesbányán, a megyei szakszervezetnél és Gyurkával való házasságában töltött éveit, örömeivel, bánataival és főként a megszerzett tapasztalatokkal, melyekkel felvértezve elindulhat egy új, igazibb élet felé. A kisregény egy-egy alcíme Éva – elsősorban Bandi bácsinak köszönhető – beavatásának újabb és újabb stációját jelzi, melyek mentén (még ha nem is mindig ő az adott írás hőse) eljut egyfajta kiteljesedésig, a benne rejlő lehetőségek belátásáig, kibontakoztatásának vágyáig. A felütésben egy olyan friss házas fiatalasszony jelenik meg, aki a másokkal megosztott albérleti lakásban várja haza estéit elvált feleségével és gyermekeivel töltő férjét, aki két évig tanított a számára idegen városban és készül levelezőn lediplomázni (*Éva*), majd kulturális előadóként bekerül a megyei szakszervezethez és egyre jobban megismeri munkatársát, közvetlen főnökét és a felsőbb vezetőt. (A különböző szinteket képviselő alakok mindegyike más szocialista embertípust, jellegzetes karriert testesít meg, ugyanakkor sztereotip vonásaik ellenére egyéni és igencsak élők. És ahogy Éva számára feltárul a múltjuk, úgy lesznek egyre emberibbek.) Sováki Endre,

a sport terület felelőse, Borváron született, árvaként apácák nevelték, akiket segíteni szeretne elvett zárdájuk és templomuk visszaszerzésében (*Sajkos*), a fronton visszavonuláskor egy alkalommal egyedül hét szovjet katonát ölt meg (*Hetet egy csapásra*), aztán beállt a szlovák partizánok közé, ám mégis deportálták, a iasi táborból azonban a tífuszjárvány ellenére épen hazajutott (*Történelem közelnézetben*), a fodrász szakmát tanulta ki, a városi bizottság titkára lett, majd aknaigazgató, 56-ban elkergették (*Októberben*) és az atlétikai szakosztályhoz került, amit felvitt az első osztályba, végül onnan helyezték a szakszervezethez (*Riválisok*). Az osztályvezető, a harmincas, mindig elegáns Karolcsák Péter félárva, anyja eltette nem kívánt testvéreit láb alól, ami miatt lecsukták, őt a nevelőintézet igazgatónője fogadta örökbe, volt gyermekszínész, kékpárolis ávósként szerelt le, kiváló esztergályos lett belőle (*Anyák*) és miután Borvárról Rezesbányára költöztek, és rendes lakást kaptak, a szakszervezethez került és párttitkár lett (*Téged is unnak valahol*), két sikertelen házassága volt, vesebeteg és így nevelőanyja főz rá (*A dombra vezető út*). Az elnök asszony, Gödrösné pedig jó felsőbb kapcsolatokkal rendelkező, csinos, fiatal ávós törzsőrmesterként ment férjhez egy később bankigazgatóvá lett ezredeshez, akivel két gyermekük született, majd elváltak, őt pedig a fővárosból a megyeszékhelyre helyezték (*Októberben*). Meghatározó hármuk egymáshoz és természetesen Évához való viszonya is. Előbbi főként Bandi bácsi vonatkozásában érdekes, aki nem különösebben szereti a másik kettőt: az „öreglány” minden kudarcának örül, így annak is, mikor komoly motozás után elveszik a bécsi bevásárlásra szánt dollárjait (*A vámosok dicsérete*)**, hiszen korábban ő is pályázott a vezetői posztra, míg Karolcsákkal folyton vitatkozik és ilyenkor a fiatal kolléganőt szánják döntőbírónak: „Éva viszont azt szerette volna, ha kiegyeznek egymással, ezért a legritkább esetben foglalt állást valamelyikőjük mellett, és igyekezett kitartó figyelmet mutatni mindkettő iránt. (...) nem érezte elvtelennek a maga taktikáját, mert mindkét férfi szemlélete és egyénisége csaknem egyformán távol állt tőle. Mégis mindkettő, a maga kétségbeejtő élettörténetével – valamennyire – elnyerte a rokonszenvét, de legalábbis az együttérzését.” (*Hetet egy csapásra*). Az esztergályosból lett osztályvezető emellett mintegy közvetítőként is funkcionál Éva két fő rezesbányai politikai-társadalmi tapasztalata megszerzésének elősegítésében. Az ifjú asszony Gödrösnével közös csehszlovákiai útja után

– melynek során, akárcsak itthon 56-ban, közvetlenül szembesül egy másfajta rendszer lehetőségével (*Prágai nyár, Város két-piros-fehérben*) – ugyanis ő javasolja Évának, hogy adja be pártfelvételi kérelmét, amit az elnöknő „zavaros gondolkodására, megbízhatatlanságára” hivatkozva elutasít (*Pártfelvételi*), és csak a „prágai tavasz” leverése után támogat. Így az *Augusztus huszonegyedikén* szolgál az első tanulsággal:

„– (...) A lehetőség most nyitva áll előtted.

– Nem áll nyitva. Múltkor is csak azért írtam alá, mert Prága miatt azt hittem, hogy tényleg van 'emberarcú szocializmus'. De nincs. Ma hajnalban kiderült... – a sírás határán volt.

Karolcsák Péter nem bírta a síró nőket.

– Nyugodj meg – visszarendezte az úrlapot a mapába, felállt és kifelé indult. (...) Kinyitotta az ajtót, kilépett, behúzta maga után, aztán váratlanul újra kinyitotta és az ajtónyílásba dugta a fejét, rávigyorgott Évára.

– Na, most már belátod, hogy az elnökasszonynak volt igaza? Ismer téged.

– Igen – legyintett Éva. – Belátom... ismer.”

S ugyancsak ő hívja fel rá a nő figyelmét, hogy közvetlen munkatársa, mentora, aki őszintén beszélt vele (*A bizalomról*), megmutatta kedves helyét (*Sajkos*), feltárta titkolt történetét (*Hetet egy csapásra, Történelem közelnézetben*), sőt ruhát vásárolni is elvitte Évát (*A dombra vezető út*) és végül házassága megrendülését is (előre) látta (*A rózsás törülköző*), besúgó. Ennek nyomait a kisregény egyes részeiben ügyesen helyezi el a szerző, így végül nem meglepő Bandi bácsi a nő búcsúzásakor tett, a gyanút bizonyossággá változtató vallomása:

„– Megmondom neked úgy, ahogy van – komolyan és határozottan beszélt az Öreg – (...) Itt óriási szerencséd volt: levetted a lábáról a... a megbízottadat... beszélhettél, amit akartál, össze-vissza, nem készült róla jelentés. De ilyen aligha lesz még egyszer az életben... (...) Tudd meg, hogy az egész országban minden munkahely úgy van megszervezve, hogy minden tíz emberre jut egy spicli. (...) Lent a bányában is, meg fent a minisztériumban is, (...) Nagy pénzért, ezredes elvtársak lapátolják a szemet, és jelentenek a helyzetről. (...) Igenis, ezt fent tudni akarják, nekik ez fontos. Te pedig képtelen vagy tartani a szádat, neked mindig meg kell mondanod a magadét! Még egyszer biztos nem fogsz ki egy ilyen madarat – ennél a szónál akaratlanul is magára mutatott –, aki a hülyeségeidet mindig eltussolja...”

A másik szál Éva házasságához kapcsolódik. Ennek sorsát világosan vetíti előre a nő nyitó írásbeli magánya,

alkonyati várakozása a valószínűleg korábbi feleségénél és gyermekeinél levő férjére, aki (legalábbis a szöveg világán belül) nem is érkezik meg (*Éva*). Gyurkáról kiderül, hogy noha zenész szeretett volna lenni, vājárként helyezkedett el, az akna irodáján dolgozó Suhada Annát vette feleségül, akivel édesanyja lakásába költöztek (Anna Kossuth-díjas nagybátyját /*Suhada Lajos, Egy pince ötvenhatban/* és Gyurka apját /*Családi titkok/* egyaránt „ellenforradalmárként” tartották számon – mindkettőjük sorsa a jobbító szándékú ember tragikus példája), két gyermekük született, de házasságuk megromlott és a férfi a Bányász Együttesben megismert Évának kezdett udvarolni. Az új asszony, pedig szülei óvták az elvált, kétgyermekes Gyurkától, aki ráadásul zenél is (*Nyaralás négyesben*), nem okult abból, hogyan járt elődje, és – noha a kapcsolat bomlási folyamatának nincsenek nyomai a kisregényben – végül ő sem férjében találja meg az életre szóló társat. A záró írás, *A rózsás törülköző* már csak a házasság utolsó szakaszába tekint be, mikor a féltékeny és dühös férfi oda ragadtatja magát, hogy megüsse feleségét. És a két jelképes pofon (amit a főnöknőtől a pártfelvételi kapcsán, az „emberarcú szocializmus” megvalósulásának és a rendszer változásának lehetetlenségét illetően, illetve Bandi bácsi besúgó-mivoltának megerősítésével kapott) mellett ez a harmadik, a valóságos, végképp megérleli a távozás gondolatát, és Éva elfogadja a számára Pest környékén felajánlott új munkát. Ezzel végképp lezárult életének rezesbányai fejezete: „Szerencsére hamarosan ismét férjhez ment, született két gyermekük, így mikor elege lett a munkahelyekből, legalább néhány évig otthon maradhatott velük. És legalább a családban azt mondhatta, amit gondolt...”

Rezesbánya pedig lassan a távoli múlt emléke lett: egy városka a zöldbozontú dombok között, ahol állandóan fúj a szél, egyre hajtja és hajtja a bányatelepi port, hogy már másnap szürke tőle a frissen leesett hó is.”

Mezey Katalin új kötete – nyugodtan kijelenthetjük – nemcsak az alkotói pálya meghatározó állomása, de a kortárs magyar próza kiemelkedő teljesítménye is. Hiszen a két novellaciklus és a kisregény hiteles lenyomata egy mára (szerencsére) letűnt korszaknak, hűen tükrözi az egyén történelembe-vetettséget, determináltságát. És e tekintetben, valamint az életkori megfelelés miatt is, maradandó olvasmányélmény lehet a fiatalok, a felnövekvő, ezeket az éveket (ismét szerencsére) csak a nagyszülők elbeszéléseiből ismerők számára, de azoknak is, akik átélték az 50-es,

60-as évek nehézségeit, s a megjelenített sorsokban (Zsuzsikáéban, Éváéban vagy a kiválóan egyénített mellékalakokéban) sajátjukra, vagy a családban, rokonságban előfordulóra ismernek. A mintafelmutatás pedig értékmentéssel párosul – a megőrzésre,

továbbadásra érdemes átmenekítésével. Így válik az *Ismernek téged* a Júlia utcai óriás, Sándor bácsi nagyszerű tettének méltó szellemi párjává.

(Magyar Napló Kiadó, 2014)

Vásárhelyi
Antal:
Fibonacci
struktúra